

Прэстыжна, калі бібліятэкары ўваходзяць у склад журы літаратурных конкурсаў. Прэстыжна, калі сярод выпускнікоў БДУКіМ значыцца «жывы класік» беларускай літаратуры Андрэй Федарэнка і таленавітыя аўтары, якія, на жаль, пайшлі з жыцця Георгій Сысой і Алесь Шаўцоў.

Якімі бачацца перспектывы? Амерыкі не адкрыем, з нашага пункту гледжання, галоўная мэта, місія, калі хочаце, філасофія, бібліятэчнай і кніжнай справы Беларусі ў XXI ст. – узняць яе на ўзровень, які б годна адпавядаў незалежнаму і суверэннаму статусу нашай дзяржавы, які базаваўся б на гістарычных каранях беларускай кнігі і кніжніц – на нацыянальнай культуры, роднай мове, павазе да звыштысячагадовай гісторыі нашай дзяржаўнасці і нацыянальных гістарычных сімвалаў, які садзейнічаў бы высокай сацыяльнай прэстыжнасці бібліятэчнай прафесіі. Чым адрозніваецца беларускі бібліятэкар ад, скажам, французскага, нямецкага ці кітайскага? Тым, што хоць частачку сваёй жыццядзейнасці ён павінен ахвяраваць на нацыянальнае адраджэнне, якое ў нас яшчэ не скончана.

*Г. М. Друк, дацэнт кафедры
беларускай філалогіі і сусветнай
літаратуры, кандыдат філалагічных навук,
дацэнт, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў*

КНИГА Ё СІСТЭМЕ МАСТАЦКА-ФІЛАСОФСКІХ РАЗВАГ У. КАРАТКЕВІЧА

Пытанні пра ўплыў кнігі на чалавека і сутнасць гэтага ўплыву не перастаюць прыцягваць увагу пісьменнікаў і навукоўцаў. У час інтэнсіўнага развіцця камп'ютарных тэхналогій, якія спрыяюць з'яўленню чытача, пераважна як спажываўца інфармацыі, гаворка пра кнігу і мастацкую літаратуру, што дае працу адначасова і душы, і розуму, становіцца асабліва актуальнай.

Класікі беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя ўслед за Е. Полацкай і К. Тураўскім, Ф. Скарынам, Ф. Багушэвічам і іншымі лічылі размову з чытачом пра высокую асвету адной з першачарговых задач, усведамляючы каштоўнасць літаратурнай адукацыі, з якой звязвалі магчымасць чалавека і грамадства быць шчаслівым. Калі народ «цёмны, як той скот», ён «бяды

не зможа”, – пісаў у адным з ранніх вершаў Янка Купала, нагадваючы: “Газет, кніжак, мовай чэй / Найбольш друкуюць, / Паважаюць тых людзей, / Любяць і шануюць”» [6, с. 181]. З’яўленне тыпу героя-манкурта – Мікіты Зносака, Усходняга і Заходняга вучоных – у пазнейшай творчасці Купалы прадэманстравала трагічны вынік працэсу «мы учылісь понемногу чэму-нібудзь и как-нибудзь». Літаратура валодае здольнасцю супрацьстаяць той з’яве, якую яшчэ В. Цяпінскі ў сваёй «Прадмове» да Евангелля назваў «аплаканым невуцтвам» [7, с. 238]. Павярхоўнасць ведаў, неразвітасць мыслення, няўменне выказаць сваю думку – усё гэта ў спалучэнні з празмернай амбіцыйнасцю паступова становіцца тыповай з’явай у асяроддзі моладзі.

Менавіта кнізе і чытанню адводзяць галоўнае месца ў працэсе духоўна-інтэлектуальнага і культурнага развіцця чалавека прадстаўнікі філалагічнага пакалення ў літаратуры – Ніл Гілевіч, Янка Сіпакоў, Рыгор Барадулін, Віктар Карамзаў. Прыцягальнай творчай постацю з гэтага пакалення з’яўляецца Уладзімір Караткевіч, чые мастацка-філасофскія роздумы бачацца асабліва актуальнымі ў справе выхавання маладых людзей.

Карыстаючыся паэтыкай самога У. Караткевіча, скажам, што з маленства надзейным ветразем для яго душы засталіся народная песня, легенды і паданні, літаратурныя творы для дзяцей:

«Савось-распуснік», «Пра сабаку Бума»,
«Пра пана-жываглота», «Вярнідуб»,
Старая чытанка ў пажоўклых корках
І казкі, казкі, казкі Беларусі,
Трапёткія, як першыя пралескі,
Пякучыя, як гнеўная маланка,
Загадкавыя, як агонь у лесе,
Багатыя, як жнівень залаты [2, с. 64].

Праз паэтычны вобраз «матчынай душы», які даў назву першаму зборніку, перададзена эмацыянальнае спазнанне і адкрыццё народнай філасофіі і эстэтыкі жыцця, нацыянальнага духу. Захапіўшы ўяўленне дзіцяці, мастацка-літаратурны тэкст вуснай і пісьмовай формы бытавання быў асновай для спасціжэння гісторыі роднага краю. У інтэрв’ю з У. Караткевічам, запісаным Т. Шамякінай, пісьменнік адзначае, што самай цікавай навукай для яго поруч з кнігай стала само жыццё. Адносіны да

ўсяго існага вызначаліся прынцыпам: «гэта цікава: а значыць, я павінен гэта ведаць», «нехта ўмее – значыць, магу і я». Веды Караткевічу прынесла цікаўнасць і назіральнасць, самаадукацыя (вядома, што ён у студэнцкія гады нярэдка праводзіў час у бібліятэцы за чытаннем мастацкай і гістарычнай літаратуры падчас вучэбных заняткаў).

Самаадукацыя мела філалагічны характар і істотна паўплывала на развіццё ўніверсальнага таленту, станаўленне інтэрнацыянальнага светапогляду. Караткевіч пад аў сучасніку варты прыклад для пераймання: «Люблю ўсе месцы на Беларусі. Ведаю таксама ўсе. <...> І іншыя краіны люблю. І нават калі ў нейкай не бываў – частку ведаю яе літаратуру, географію, гісторыю лепей за некаторых тамтэйшых ураджэнцаў. Ведаць – гэта адзінае вартае на зямлі. Пасільна ўмець – гэта другое. А ведаць і ўмець – гэта і ёсць фундамент чалавека, якім ён, чалавек, павінен быць» [4, с. 423]. Праблема фарміравання і выхавання асобы закранаецца ў многіх творах пісьменніка. Яна стала блізкай У. Караткевічу яшчэ і таму, што ён быў настаўнікам і мог непасрэдна назіраць, якім расце маладое пакаленне і якія ў яго ідэалы. З сумам ён канстатаваў, што дзеці не ведаюць гісторыі, аддаюць перавагу «шмоткам» і «дыскатам». Змяніць адносіны да гісторыі праз кнігу, а пазней і кінамастацтва, сакралізаваць іх У. Караткевіч зрабіў сваім творчым крэда.

Стаўленне да кнігі ў Караткевіча было асаблівым. Сам працэс творчасці пісьменнік успрымаў як святую, магічна-рытуальную з’яву, расказваў пра сваю працу па стварэнні мастацкага тэксту з асададай: «Метадычна раскласці на сталі рэчы: чыстая папера справа, злева – месца для спісанай. <...> Дзве ручкі запраўлены чарнілам. На падаконні злева свежазмолатая кава ў геаметрычным слоіку і кававы апарат. На сталі ані парушынкi. Сам ты толькі што пагаліўся, узяў ванну, абавязкова надзеў новую чыстую кашулю. Перад табою бялюткі аркуш ільснянай паперы, і зялёная лямпа кідае на яго яркае ў салатавым паўзмроку кола. <...> І ўсё гэта – як быццам чакаеш найдарожшага спаткання, а яно чакае цябе, і сэрца замірае і падае. І незайманы, цнатлівы ліст паперы чакае першага пацалунка п’яра» [5, с. 10].

Невыпадкова ў вершах, апавяданнях, раманах У. Караткевіча прысутнічаюць карціны апісання бібліятэк, старажытных рукапісаў і кніг, расказваецца пра кранальныя адносіны герояў да

іх, з'яўляюцца вобразы геніяў. У апавяданні «Кніганошы» паказаны адзін з бакоў драматычнага лёсу беларусаў, якім часта ў гісторыі не дазвалялі звацца людзьмі, пазбаўлялі элементарнага чалавечага права, напрыклад, мець малітоўнікі на сваёй мове, каб разумець малітвы. Трагічна паказаны не толькі лёс старога кніганошы Карча, які гіне падчас пагоні за ім пагранічнікаў, але і кніг, якія ён нясе ў корабе: «Чалавек ужо нерухома ляжаў на прыбярэжным жвіры, а кнігі ўсё яшчэ падалі. Цяжкімі турманамі куляліся па камянях, па адхону, лёгкімі галубамі ляцелі ў паветры. / І многія – лебедзямі плылі па вадзе» [1, с. 71]. Загінуў непісьменны, але мудры, са спагаднай душой і высакародным сэрцам чалавек, які казаў: «У кнізе няма граху. Біблія нездарма таксама кніга. Думаеш, пра што гэта: “Без языка, а гаворыць”? Пра кнігу. А “Вучэнне – святло, невучэнне – цемра”? Таксама пра кнігу. За што ж ловіце?.. І так мудра прыдуманна ў той кнізе, тут спінка, а тут табе... абрэз. І лісцікі белыя, а радкі шэрыя» [1, с. 69]. Свядома аўтар параўноўвае героя са старажытнымі прарокамі, а таксама надзяляе іменем, сугучным вялікаму беларускаму асветніку Кірыле Тураўскаму (ён – Кірыла Туравец). Як пісьменнік-гуманіст, Караткевіч дазволіў пагранічніку Алегу Буткевічу рэабілітаваць у сабе чалавека: афіцэр прымае рашэнне пакінуць армію, якая карае невінаватых людзей, што носяць літаратуру, дазволенаю цэнзурай.

«Процьма добрых кніг вакол» акружала не толькі самога аўтара ў жыцці, але і яго героя з аповесці «Дзікае паляванне караля Стаха» – Бермана-Гацэвіча, які рэкламуе сябе перад Андрэем Беларэцкім падчас першага знаёмства як кнігалюба. На самай справе персанаж знайшоў прытулак у ціхіх «залях» вялікай бібліятэкі былых магнатаў Яноўскіх з агіднай мэтай, якая супадае з тым, чаго дабіваецца Дубатоўк – смерці Надзеі Яноўскай. Між іншым, Караткевіч не пазбаўляў сваіх персанажаў, нават не самых лепшых у творы, магчымасці быць далучаным да кнігі (яшчэ адзін прыклад – раман «Чорны замак Альшанскі»). Захапленне бібліятэкай выказвае не Берман-Гацэвіч, а сам аўтар, які вуснамі героя-апавядальніка паяе гімн старажытнаму кніжнаму збору: «Даўнія пергаментныя кнігі, кнігі на першай прыстай паперы, кнігі на жоўтай ад старасці, гладкай ільснянай паперы. Кнігі XVII стагоддзя, якія адразу адгадаеш па гатунку скуры на вокладках. <...> / І назвы, божа, якія назвы! “Катэхізіс роускі”, “Сапраўдная хроніка Яна Збароўскага”, “Варлам-

індзьянін”, “Прытча пра славія”, “Старыя шастадневы”, “Гчала працавітая”, рукапісныя зборнікі старых легенд, “Gesta Romanorum” з двухсот апавяданняў, “Трышчан і Ізота”, “Бава” ў беларускім варыянце, “Апафегмы”, “Прамова Мялешкі” – гэты быў скарб» [1, с. 263].

Дзякуючы знаёмству з дзедавай бібліятэкай перажывае эмацыянальнае ўзрушэнне і духоўна сталее цэнтральны герой рамана «Каласы пад сярпом тваім» Алесь Загорскі. Літаратура, як і іншыя віды мастацтва – тэатр, жывапіс, архітэктура, сталі неад’емнымі фактарамі фарміравання яго асобы, культуры мыслення. Спачатку Алесь пазнаёміўся са старажытнымі гістарычнымі рукапісамі, «Статутам Вялікага княства Літоўскага», затым захапіўся кнігай «Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях» тагачаснага аўтара Я. Баршчэўскага. Менавіта ў гэты перыяд актыўнага чытання мастацкіх і гістарычных тэкстаў абвастраецца ў свядомасці героя пытанне аб яго нацыянальнай прыналежнасці і сацыяльнай ролі ў жыцці. Вырашаючы праблему грамадскага лідара, У. Караткевіч бачыў яго мнагаграннай, і разумова, і творча развітай асобай, прыклад якой падаў у вобразе Алеся Загорскага.

Герою паэмы «Слова пра чалавечнасць» Рыгору Чаховічу кнігі сталі сябрамі, асабліва на тым этапе жыцця, калі яго пакінула каханая жонка, а неўзабаве сама пакінутая, не дараваўшы яму сваёй здрады, з’ехала з народжанай дачкой невядома куды. Чаховіч з ліку апантаных сваёй справай людзей, якія рэдка бываюць шчаслівымі і зразумелымі як сваякамі, так і грамадствам. Паэтычная гісторыя пра яго драматызавана аўтарам, насычана экстрэмальнымі сітуацыямі. Адна з іх – калі Рыгор, застаўшыся ў падземных лабірынтах без святла, усё ж здабывае сабе свабоду дзякуючы трывалым ведам і ўласнай памяці. Як абавязак кожнага сцвярджаецца ў творы думка пра неабходнасць вывучэння мінулага і перадачу ведаў наступным пакаленням, таму што «хто забыў сваіх продкаў – сябе губляе, хто забыў сваю мову – усё загубіў» [2, с. 176]. З гэтай прычыны кнігі названы Караткевічам «магіканамі культуры», бо яны нясуць «вечныя веды»: «Што б рабілі мы, бедныя і сляпыя, / Каб не кнігі, што гонар людзей берагуць? / Што праз цемру, пажары і ліхалецце / Цвёрда кажуць алмазамі слоў, / Што калісьці таксама былі на свеце / Чалавечнасць і мужнасць, святло і любоў» [2, с. 157]. Хоць і сказана гэта крыху патэтычна, але гу-

чыць праўдзіва. Тыраны многіх краін і ўсіх часоў, прыйшоўшы да ўлады, імкнуліся спаліць бібліятэкі, кнігі... Караткевічу, як і яго герою, важна давесці нашчадкаў думку пра самае безабароннае мастацтва – літаратуру, для знішчэння якой дастаткова адной-дзвюх запалак.

Сам пісьменнік уражвае здольнасцю далучацца да мастацкіх шэдэўраў як нацыянальнай, так і сусветнай культуры. Менавіта ў 50–70-я гг. XX ст. востра адчулася, што без патрыятычнага і гуманістычнага выхавання моладзі, без прапагандавання сусветнага культурнага досведу немагчыма далейшае духоўнае развіццё нацыі. Караткевіч стварае паэтычны вобраз Іліяды, які з’яўляецца метафарай культурнага набытку розных народаў, творча засвоенага самім пісьменнікам, сімвалізуе каўчэг чалавечых дум аб свабодзе, пра якую марылі і марыць геніі розных нацый. Сярод магіканаў культуры і герояў лірыкі У. Караткевіча – І. Буйніцкі, М. Багдановіч, К. Агінскі, М. Лермантаў, Э. Грыг, Г. Босх і інш. Роздум над праблемай творчай асобы знаходзіць увасабленне ў культурным дыялогу, праз які аўтар вывярае свае думкі і грамадскія паводзіны і які напаўняецца трагічным гучаннем. Напрыклад, у вершы «Скарына пакідае радзіму» прытоена-іранічна ацэньваюцца адносіны да Скарыны яго сучаснікаў-дагматыкаў: «Спалілі браты-хрысціяне Кнігі пра Бога свайго». Трагізм лёсу інтэлектуалаў-выгнаннікаў, а разам з тым і нацыі, да якой яны належаць, выказаны ад імя самога героя: «Страціў не я Афіны, / Хутчэй Афіны – мяне»; «І горш за пакуты крывавыя, / Што будуць думаць рабы, / Нібыта ў шчасці і славе / Я разам з моцнымі быў» [3, с. 35]. Па волі ўяўлення аўтара ў «Клубе адрынутых» (верш «Фантазія») збіраюцца Бетховен, Лермантаў, Дантэ, Петрарка, Катул, Багдановіч – «тыя, што варты стакрот каханья», але не маюць яго на зямлі [3, с. 39]. Здольнасць цаніць і разумець сапраўдны талент становіцца рэдкай у жыцці грамадства з’явай, чаго не можа прыняць Караткевіч-гуманіст, таму што ўсе вялікія творцы – змагары супраць усялякага роду зла.

У вершы «Калумбы зямлі незнаёмай» паэтычная інтанацыя нагадвае шторм на моры: аўтар асуджае раўнадушных, шкадуе аб тым, што «пыляцца кнігі ў крамах», іранізуе з прымітыўнай чалавечай свядомасці і бескультур’я, гневаецца, што заняўбалі мінулае. Як хвалі аб бераг, б’юць у сэрца чытача новыя эмоцыі:

Што ім з таго, што за кнігу і слова
Народ сем стагоддзяў ставаў у стрэмя?!
Не любяць Радзімы, не любяць мовы.
Хлопы! Іваны без роду і племені!
Што ж дзіўнага, адукаванья дамы,
Што вы ў захапленні ад нейкіх пасатаў,
Хамы лічаць заўсёды «хамскім»
Матчыну песню і матчыну хату [2, с. 303].

Вечным напамінам тым, хто хварэе на «тутэйшасць», будзе гучаць верш У. Караткевіча «Кнігі». Абраўшы погляд на беларусаў чалавека з чужога краю, паэт сказаў, што мы больш за ўсіх чыталі ў свеце, таму і былі народамі і нацыяй, а не дзікунамі.

Усе творы У. Караткевіча з прычыны свайго гуманістычна-філасофскага, педагагічнага і сацыякультурнага гучання застаюцца актуальнымі, але самым сучасным для прачытання моладдзю бачыцца раман «Чорны замак Альшанскі». Аўтар адкрыта дзеліцца з чытачом інфармацыяй пра законы дэтэктыўнага жанру, выступае супраць шаблонных стэрэатыпных прыёмаў у літаратуры, разважае пра стан сучаснага мастацтва слова і наогул, лёс нацыянальнай культуры.

Мастацкая прастора рамана заселена людзьмі-кнігалюбамі. Мар'ян Пташынскі – знаўца архіўнай справы і калекцыянер-аматар, «амаль неверагодна абазнаны і ўзброены найглыбейшымі ведамі, беспамылковым густам, сабачым нюхам на фальшывае і сапраўднае, сталёвай інтуіцыяй і чуццём на падробкі» [5, с. 11]. Кнігі «выжывалі з пакоя» Адама Хілінскага, які меў «багацуюшчы кнігазбор: гісторыя права, філасофія, біялогія асабліва» [5, с. 12], што не перашкаджала гаспадару сістэматычна папаўняць бібліятэку рэчамі егіпецкімі, інданезійскімі, афрыканскімі. Сам аўтар-апавядальнік шкадуе, што ў яго «павялі» шэраг рэдкіх і дарагіх сэрцу кніг – «Віно з абдуванчыкаў» Брэдберы, беларускі том «Жывапіснай Расіі». І такіх «ахвотнікаў» запазычыць кнігу на невядомы тэрмін «у нас усё болей і болей», – здаецца, у гневе гаворыць пісьменнік. Але гэтак абурэнне на самай справе несапраўднае, яно правакуе чытача. Сістэма персанажаў распрацавана ў адпаведнасці з тагачаснай грамадскай тэндэнцыяй: «Хацеў бы я ведаць чалавека, які ў наш адукаваны век прызнаўся б, што ён цярапец не можа кніг. Хоць да гэтага мы, дзякуй богу, дараслі» [5, с. 57]. У вершы

«Старажытны беларус», напісаным праз некалькі год пасля рамана, Караткевіч створыць вобраз філосафа, праўдашукальніка па сваёй натуры, для якога пазнанне ісціны праз кнігу і самое жыццё складаюць аснову быцця наогул. Таму і ў рамане прадавец у кіёску Герард Пахольчык у мастацкай інтэрпрэтацыі – «цікаўны філосаф»; дворнік Кухарчык – таксама «цікаўны». І нават сам злачынца Лыганоўскі, апошні з роду Альшанскіх, – начытаны і добра абазнаны ў многіх з’явах жыцця чалавек.

Асобнае месце ў сістэме персанажаў адведзена Антону Космічу – кандыдату гістарычных навук, спецыялісту па гісторыі Сярэднявечча, нядрэннаму палеографу, пісьменніку-аматару, а яшчэ герою, які выконвае мастацкую ролю следчага ў сюжэце. Міліцыянеры – Шчука, Клепча і іншыя пастаянна прысутнічаюць у асноўным дзеянні, але разам з тым знаходзяцца на аддаленым плане. Такі падыход аўтара абумоўлены задумай паказаць духоўную сутнасць асобы, сказаць аб тым, чаго можа дасягнуць назіральны, эрудыраваны, начытаны і творчы чалавек. Вобраз Антона Косміча раскрываецца паступова, яго інтэлект і інтуіцыя, вынаходніцтвы розуму, сіла волі і любоў да жыцця прыводзяць у захваленне чытача. Як і ў іншых творах, у рамане прысутнічаюць багатыя апісанні старажытных кніг, паляванне за кнігай матывуе ўсю дэтэктыўную гісторыю. Уважліва аглядаючы кнігі Пташынскага, Антон скажа пра «Евангелле» Цяпінскага: «Друк гэтай кнігі вызначаўся строгасцю. Кожная балонь тлуста, уоперак, нібы перарэзана напалам. На верхняй палове старонкі стараславянскі тэкст, на ніжняй – старабеларускі. Сухі, строгі шрыфт, нічога лішняга. І раптам, сярод гэтай пратэстанцкай пустэчы, я ўбачыў дзіва: застаўкі і ініцыялы, што цвілі макамі, срэбрам і золатам так, што вачам рабілася бялюча. Кветкі, сцябліны, воіны, коні – усё імкнулася ў зыркім, вычварным, радасным палёце са старонкі на старонку» [5, с. 24]. «Цвітучы поплаў» захапіў героя таму, што ён адчуў душу аўтара, які ў рэлігійнай кнізе захаваў язычніцкія матывы.

Запатрабаваны ў сучасны момант аўтарскі тэзіс – «абстрактных, непатрэбных ведаў няма» [5, с. 153], чаго ў большасці сваёй не разумее студэнцкая моладзь, часта адмаўляючы, напрыклад, літаратуру як неабходную дысцыпліну. Ды і не толькі моладзь. У рамане ёсць эпізод, калі Косміч аднойчы трапляе ў вельмі небяспечную для сябе сітуацыю: на яго вось-вось могуць накінуцца лютыя ў злосці сабакі. Іх гаспадар – прыгнеча-

ны горам праз страту любімага сына стары чалавек, які «правальваецца» ў бяспамяцтва і таму абьякавы да таго, што можа здарыцца зараз на яго падворку. Але Косміч уратаваўся, таму што нечакана ў галаве сама па сабе з'явілася “падказка” – інфармацыя, якую ён спецыяльна не засвойваў, а проста даўным-даўно чытаў кнігу пра гэтых жывёл. Пачуўшы з вуснаў Косміча пахвалу старажытнай пародзе, стары Сай апрытомнеў і спыніў сабак, што і выратавала Антона.

Непавага да «галавастага» чалавека, страх перад ім і жаданне пазбавіцца было і ёсць, на думку Караткевіча, самай вялікай памылкай «паноў-магнатаў» – так абагулена і крыху іранічна называе пісьменнік прадстаўнікоў улады ўсіх часоў. Неначытаны, неабазнаны ў культуры чалавек ім вельмі зручны, бо трэба, як зазначае ў гаворцы з Ганчаронкам Антон Косміч, каб людзі менш ведалі свой край і трывала забывалі пра некаторых тыпаў і іх учынкi. Гісторыя рамантычнага кахання Валюжынiча з Ганнай-Гардзіславай Мязецкаю (Альшанскаю), iх жахлівая смерць у глухіх сутарэннях храма чатырохсот гадоў таму, або дзейнасць у 1944 г. «Каманды 1005» – прыклады злачынстваў, якім не можа быць, на думку Косміча (але не міліцыі!), даўнасці. У памяці пра мінулае, сваім жаданні адшукаць праўду, прымусяць адказваць кáтаў і забойцаў народ паўстае як цывiлізаваны: «Да ўсіх костак жывым людзям ёсць справа. Iначай, гучна кажучы, не былі б мы людзьмі» [5, с. 122]; «Будзем мiрыцца, дазволiм iм засмечваць зямлю і неба, – шэлег тады цана і цывiлізацыi, і нам» [5, с. 252]. Праблема адказнасці нашчадкаў перад уласнай гісторыяй пададзена аўтарам у публіцыстычнай iнтанацыi.

Ёсць вялікая праўда у наступным выказванні У. Караткевіча: патрыёта і культурнага чалавека можна выхаваць толькі «працай, часам непасiльнай, па асвеце моладзi, па абуджэннi ў ёй глыбокіх ведаў аб сваіх людзях і сваім краі. Калi ўсе будуць працаваць над гэтым на гранi сваіх магчымасцяў – грамадства здолее ўсё» [4, с. 427]. Культура мыслення чалавека наўпрост залежыць, паводле У. Караткевіча, ад лiтаратурнай адукацыi. У час, калi скарачаюцца вучэбныя гадзiны на лiтаратуру, закрываюцца бiблiятэкі, развагi нашага генія гучаць надзвычай актуальна.

1. *Караткевіч, У.* Дзікае паляванне караля Стаха: аповесці, аповяданні: для ст. шк. узросту / У. Караткевіч. – Мінск : Маст. літ., 1995. – 511 с.

2. *Караткевіч, У.* Збор твораў. У 25 т. Т. 1. Паэзія, 1950–1960 / У. Караткевіч ; [прадм., падрыхт. тэкстаў і камент. Анатоля Вераб'я ; рэд. тома Вячаслаў Рагойша]. – Мінск : Маст. літ., 2012. – 533 с.

3. *Караткевіч, У.* Збор твораў. У 25 т. Т. 2. Паэзія, 1961–1984 / У. Караткевіч ; падрыхт. тэкстаў і камент. Анатоля Вераб'я ; рэд. тома Вячаслаў Рагойша. – Мінск : Маст. літ., 2012. – 397 с.

4. *Караткевіч, У.* Збор твораў. У 8 т. Т. 8, кн. 2. З жыццяпісу, нарысы, эсэ, публіцыстыка, постаці, крытычныя творы, інтэрв'ю, летапіс жыцця і творчасці / Уладзімір Караткевіч. – Мінск: Маст. літ., 1991. – 495 с.

5. *Караткевіч, У.* Чорны замак Альшанскі: раман, аповесць / У. Караткевіч. – Мінск : Маст. літ., 1983. – 359 с.

6. *Купала, Я.* Поўны збор твораў. У 9 т. Т. 1. Вершы, пераклады. 1904–1907 / Янка Купала ; прадм. У. Гніламёдава. – Мінск : Маст. літ., 1995. – 462 с.

7. *Старажытная беларуская літаратура (XII–XVII стст.)* / [уклад., прадм., камент. І. Саверчанкі]. – Мінск : Кнігазбор, 2007. – 608 с.

Н. В. Клименкова, профессор кафедры менеджмента информационно-документной сферы, кандидат педагогических наук, доцент, Белорусский государственный университет культуры и искусств

ТРАНСФОРМАЦИЯ ПРОФЕССИИ БИБЛИОТЕКАРЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Кардинальные изменения информационной среды, свидетелями которых мы являемся, повлекли за собой существенный пересмотр требований к профессиональным компетенциям специалистов информационно-документной сферы. Профессия библиотекаря, как никакая другая, подвержена этим изменениям. Постоянно возрастающее профессиональное разнообразие информационно-библиотечной деятельности порождает потребность в идентификации, классификации и социальном позиционировании не только новых информационных профессий, но и таких традиционных, как библиотекарь. Специалисты,